

SOSYAL SİGORTALAR VE GENEL SAĞLIK SİGORTASI KANUNU

KANUN NUMARASI

: 5510

KABUL TARİHİ

: 31/5/2006

YAYIMLANDIĞI RESMÎ GAZETE

: TARİH: 16/6/2006 SAYI: 26200

YAYIMLANDIĞI DÜSTUR

: TERTİP: 5 CİLT: 45



MADDE 16

DOÇ. DR. İLKE GÜRSEL

İŞ KAZASI, MESLEK HASTALIĞI, HASTALIK VE ANALIK SİGORTASINDAN SAĞLANAN HAKLAR

MADDE 16- (Değişik: 17/4/2008-5754/10 md.)

İş kazası veya meslek hastalığı sigortasından sağlanan haklar şunlardır:

- a) Sigortalıya, geçici iş göremezlik süresince günlük geçici iş göremezlik ödeneği verilmesi.
- b) Sigortalıya sürekli iş göremezlik geliri bağlanması.
- c) İş kazası veya meslek hastalığı sonucu ölen sigortalının hak sahiplerine, gelir bağlanması.
- d) Gelir bağlanmış olan kız çocuklarına evlenme ödeneği verilmesi.
- e) İş kazası ve meslek hastalığı sonucu ölen sigortalı için cenaze ödeneği verilmesi.

Hastalık ve analık sigortasından sigortalıya hastalık veya analık hallerine bağlı olarak ortaya çıkan iş göremezlik süresince, günlük geçici iş göremezlik ödeneği verilir.

Analık sigortasından sigortalı kadına veya sigortalı olmayan karısının doğum yapması nedeniyle sigortalı erkeğe, bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamındaki sigortalılardan; kendi çalışmalarından dolayı gelir veya aylık alan kadına ya da gelir veya aylık alan erkeğin sigortalı olmayan eşine, her çocuk için yaşaması şartıyla doğum tarihinde geçerli olan ve Kurum Yönetim Kurulunca be-

lirlenip Bakan tarafından onaylanan tarife üzerinden emzirme ödeneği verilir.

Sigortalı kadına veya sigortalı olmayan eşinin doğum yapması nedeniyle sigortalı erkeğe emzirme ödeneği verilebilmesi için, Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının;

a) (a) bendi kapsamında olanlar için doğumdan önceki bir yıl içinde en az 120 gün kısa vadeli sigorta kolları primi bildirilmiş olması,

b) (b) bendi kapsamında olanlar için doğumdan önceki bir yıl içinde en az 120 gün kısa vadeli sigorta kolları primi yatırılmış ve genel sağlık sigortası primi dahil prim ve prime ilişkin her türlü borçlarının ödenmiş olması,

şarttır.

Emzirme ödeneğine hak kazanan sigortalılardan 9 uncu maddeye göre sigortalılığı sona erenlerin, bu tarihten başlamak üzere üçyüz gün içinde çocukları doğarsa, sigortalı kadın veya eşi analık sigortası haklarından yararlanacak sigortalı erkek, doğum tarihinden önceki onbeş ay içinde en az 120 gün prim ödenmiş olması şartıyla emzirme ödeneğinden yararlandırılır.

İLGİLİ MEVZUAT: 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği, Sosyal Güvenlik Kurumu Emeklilik Hizmetleri Genel Müdürlüğü-2016/21 Sayılı Genelge (Kısa Vadeli Sigorta Kolları Uygulamaları), Sosyal Güvenlik Kurumları Harcama Belgeleri Yönetmeliği, Sosyal Güvenlik Kurumu Emeklilik Hizmetleri Genel Müdürlüğü-2015/22 Sayılı Genelge.

KAYNAKÇA

Aslanköylü, R., (2004), *Sosyal Sigortalar Kanunu Yorumu ve İlgili Kanunlar*, Yetkin Yayınları, Ankara.

Baskan, Ş. E., (2016), "Analık Halinin Türk Sosyal Güvenlik Hukuku Bakımından Sonuçları", *Prof. Dr. Turhan Esener'e Armağan*, Cilt:1, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:15, Sayı: 1, Seçkin Yayıncılık, s. 687-719, Ankara.

Caniklioğlu, N., (2006), "Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanun Tasarısına Göre Kısa Vadeli Sigorta Hükümleri", *Çalışma ve Toplum Dergisi*, Cilt:1, Sayı:8, s. 50-92.

Centel, T., (2021), *Türk Sosyal Güvenlik Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.

- Çavuş, H., (2021), “Sosyal Güvenlik Mevzuatımızda Gebe ve Anne Sigortalı-
lara Yönelik Düzenlemeler”, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, Sayı:68, s. 75-96.
- Elma, R., (2024), *Örnekler ve Uygulamalarla Sosyal Güvenlik Hukuku*, Seçkin
Yayıncılık, Ankara.
- Güzel, A.; Okur, A. R.; Caniklioğlu, N., (2021), *Sosyal Güvenlik Hukuku*, Beta
Basım, İstanbul.
- Kar, B., (2024), *Alfabetik Kavramlarla Sosyal Güvenlik Hukuku*, Legem Yayı-
nevi, Ankara.
- Korkusuz, M. R.; Uğur S., (2022), *Sosyal Güvenlik Hukuku*, Ekin Yayınevi,
Bursa.
- Sözer, A. N., (2023), *Türk Sosyal Sigortalar Hukuku*, Beta Basım, İstanbul.
- Sümer, H. H., (2023), *Sosyal Güvenlik Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Şahin Emir, A., (2019), *İş ve Sosyal Güvenlik Hukukunda Analık*, Adalet Yayı-
nevi, Ankara.
- Tuaç, P., (2017), “Analık Hâlinde İş ve Sosyal Güvenlik Hukukundan Doğan
Haklar”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*,
Cilt:32, Sayı:1, s. 201-241.
- Tulukçu, B., (2000), *İş ve Sosyal Güvenlik Hukukunda Gebe ve Anne İşçilerin
Korunması*, Haber-İş Sendikası Yayınları, Ankara.
- Tuncay, A. C.; Ekmekçi, Ö.; Gülver, E., (2023), *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersle-
ri*, Beta Basım, İstanbul.
- Tunçomağ, K., (1988), *Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar*, Beta Ba-
sım, İstanbul.

ANLATIM PLANI

GİRİŞ

I. GENEL OLARAK: DÜZENLEMENİN İÇERDİĞİ PARASAL YARDIMLAR

II. SPESİFİK OLARAK: EMZİRME ÖDENEĞİ

A. Emzirme Ödeneğine Hak Kazanabilecek Kişiler

B. Emzirme Ödeneğinden Yararlanma Koşulları

1. Sağ Doğum

2. Prim Koşulunun Karşıllanması

a. Sigortalılık Niteliğinin Devamı Hâlinde

b. Sigortalılık Niteliğinin Son Bulması Hâlinde

C. Emzirme Ödeneğinin Miktarı

SONUÇ

GİRİŞ

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (5510 sayılı Kanun) madde 16 hükmü, iş kazası, meslek hastalığı, hastalık ve analık sigortasından sağlanan hakları iki gruba ayırarak düzenlemiştir. Maddenin ilk fıkrasından görüleceği gibi, hükümde önce iş kazası ve meslek hastalığı sigortasının koruma kapsamına aldığı sosyal risklerin gerçekleşmesi ihtimalinde Kurumun yapacağı parasal yardımların genel bir özetine yer verilmiştir (m. 16/1(a-e)). Hükmün devamında (m. 16/2-5), yine kısa vadeli sigorta kolları içinde düzenlenen hastalık ve analık sigortasından ödenebilecek geçici iş göremezlik ödeneği ile analık sigortasına mahsus emzirme ödeneğine değinilmiştir. Söz konusu fıkralar incelendiğinde, yasa koyucunun hastalık ve analık sigortasından sağlanan geçici iş göremezlik ödeneğine yalnızca ismen yer verdiği; buna karşılık emzirme ödeneğini kapsamlı bir şekilde düzenlediği görülecektir. Nitekim 5510 sayılı Kanun m. 16'da doğrudan doğruya başlık hâlinde sayılmış olan parasal yardımlar esasen 5510 sayılı Kanun m. 18, m. 19, m. 20 ile m. 37'de ele alınmış olduğundan, biz de burada kısa vadeli sigorta kollarından yapılan geçici iş göremezlik ödeneği, sürekli iş göremezlik geliri, evlenme ödeneği ve cenaze ödeneği şeklindeki parasal yardımları sadece kavramsal olarak açıklamakla yetineceğiz. Söz konusu yardımlar açısından önem taşıyan hak kazanma koşulları, miktarı ve ödenmesi gibi hususları ise çalışmamızın ilerleyen bölümlerine bırakacağız. Öte yandan, hükümde ayrıntılarına yer verilen ve yine bir parasal yardım türü olan emzirme ödeneğini etraflıca inceleyeceğiz.

I. GENEL OLARAK: DÜZENLEMENİN İÇERDİĞİ PARASAL YARDIMLAR

İş kazasına uğramış veya meslek hastalığına tutulmuş olan sigortalıya iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından geçici iş göremezlik ödeneği ödenebilir ya da sigortalının meslekte kazanma gücünü belirli bir oranın üzerinde kaybetmesi durumunda sürekli iş göremezlik geliri bağlanması söz konusu olabilir (m. 16/1(a-b)). Yasa koyu tarafından geçici iş göremezlik ödeneği ile amaçlanan, *geçici iş göremezlik devresinde sigortalının çalışmadığı dönemde yoksun kaldığı gelirin karşılanmasıdır*. Bununla birlikte, sürekli iş göremezlik geliri, *iş kazası ya da meslek hastalığı nedeniyle çalışma gücünde meydana gelen eksilme sonucu gelir kaybı ya da yıpranmaya bağlı olarak ortaya çıkan zararın tazmin edilmesine yöneliktir*¹. Geçici iş göremezlik ödeneği yalnızca iş kazası veya meslek hastalığı neticesinde ödenen bir yardım türü değildir. Nitekim, m. 16/2'de öngörüldüğü üzere, hastalık ve analık sigortasından da sigortalılara geçici iş göremezlik ödeneği adı altında bir ödeme yapılmaktadır². Do-

¹ Y 21HD 15.04.2014 E. 2013/7194 K. 2014/7922.

² Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği (SSİY) m. 38/2'de tüm kısa vadeli sigorta türlerini kapsama alacak şekilde geçici iş göremezlik ödeneğinin tanımlandığı görülmektedir. Buna göre, *geçici iş göremezlik ödeneği, iş kazası, meslek hastalığı, hastalık ve analık hâllerinde Kanunda belirtilen geçici iş göremezlik sürelerinde verilen ödenektir*; Aynı yönde bkz. "geçici

layısıyla, geçici iş göremezlik ödeneği kısa vadeli sigorta kollarındaki tüm sigorta türleri bakımından sigortalıya ödenebilmekle birlikte, sürekli iş göremezlik geliri tahsis edilme amacına uygun olarak salt iş kazası ve meslek hastalığı sigortasına hasredilen ve bu kapsam içinde dahi meslekte kazanma gücü en az %10 oranında azalmış olan sigortalılara ödenen bir sosyal sigorta edimidir. Ölüm geliri ise, *iş kazası veya meslek hastalığı sonucu veya sürekli iş göremezlik geliri almakta iken ölen sigortalının hak sahiplerine bağlanan* parasal bir yardımdır³.

İş kazası veya meslek hastalığı sonucu ölüm geliri almakta iken evlenen kız çocuklarının bu gelirleri evlenmeleri sebebiyle kesilir. Evlenen kız çocuklarının talepte bulunmaları hâlinde kendilerine almakta oldukları ölüm gelirlerinin iki yıllık tutarının bir defaya mahsus olmak üzere peşin olarak ödendiği nakdî yardım, evlenme ödeneği olarak açıklanabilir. Evlenme ödeneğine hak kazanmak için hak sahipliği olgusunun gerçekleşmesi beklenmektedir⁴.

Cenaze ödeneği, iş kazası ve meslek hastalığı sonucu veya sürekli iş göremezlik geliri almakta iken ölen sigortalının hak sahiplerine Kurum Yönetim Kurulunca belirlenip Bakan tarafından onaylanan tarife üzerinden ödenen tutardır⁵. Yaptığımız tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere, kısa vadeli sigorta kolları kapsamında öngörülen yardımlardan olan sürekli iş göremezlik geliri, ölüm geliri, evlenme ödeneği ve cenaze ödeneği iş kazası ve meslek hastalığı sigortası kapsamında gerçekleşecek riskler neticesinde gündeme gelebilir; buna karşılık sigortalının hastalık ve analık sigortasından söz konusu yardımlara hak kazanması mümkün olmaz.

Emzirme ödeneği, çocuğun yaşaması kaydıyla gerçekleşen her bir doğum için analık sigortası kapsamında 5510 sayılı Kanun m. 16/3'de sayılanlara ödenen nakdî yardım türüdür. Yasa koyucu emzirme ödeneğine hak kazanabilecek kişi grubunu analık sigortasından sağlanan bir diğer parasal yardım olan geçici iş göremezlik ödeneğine kıyasla olabildiğince geniş düzenlemiştir.

Burada son olarak işaret etmek isteriz ki, 5510 sayılı Kanunun kısa vadeli sigortaya ilişkin düzenlemeleri ve dolayısıyla iş kazası ve meslek hastalığı ile hastalık ve analık sigortasına ilişkin hükümleri m. 4/1, c kapsamındaki si-

iş göremezlik ödeneği; sosyal sigortacılık bakımından, iş kazası, meslek hastalığı, hastalık ve analık sigorta kollarından istirahatlı bulunan sigortalıya işten kaldığı günler için Kurumca ödenen parasal yardımdır.", Kar, 2024: s. 435.

³ 5510 sayılı Kanun m. 20; SSİY m. 42/1; "...davacı murisinin ölümünün, iş kazası sonucu olması nedeniyle, 5510 sayılı Yasanın 20/1. maddesi uyarınca ölüm geliri bağlanması gerekmektedir. Davacıya 5510 sayılı Yasanın 20/1. maddesine göre ölüm geliri bağlanması gerekirken, 2925 sayılı Yasa hükümlerine göre ölüm aylığı bağlanmış olması usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir.", Y 21HD 13.05.2014 E. 2014/6372 K. 2014/10626.

⁴ 5510 sayılı Kanun m. 37/1; SSİY m. 43; SSİY m. 64; Y 10HD 11.06.2015 E. 2015/8442 K. 2015/11573; Y 10HD 17.01.2019 E. 2016/12893 K. 2019/299.

⁵ 5510 sayılı Kanun m. 37/3-5; SSİY m. 43; SSİY m. 65.

gortalılarına uygulanmadığından⁶, devlet memurları ile diğer kamu görevlileri yukarıda saydığımız parasal yardımlardan yararlanamaz.

II. SPESİFİK OLARAK: EMZİRME ÖDENEĞİ

Emzirme ödeneği analık sigortası kapsamında geçici iş göremezlik ödeneğinin yanı sıra m. 16/3'de öngörülen aktif ya da pasif sigortalılara yahut bunların (sigortasız) eşlerine verilen maktu tutardaki sosyal sigorta yardımudur. Emzirme ödeneğine hak kazanabilecek kişiler ve hak kazanma koşulları madde hükmünde düzenlenmiştir.

A. Emzirme Ödeneğine Hak Kazanabilecek Kişiler

Yasa koyucu emzirme ödeneğinden yararlanacakları doğum yapan aktif (çalışan) sigortalı kadınla sınırlı tutmamış, ayrıca sigortalı olmayan eşinin doğum yapması durumunda aktif sigortalı erkeğe de emzirme ödeneğinden yararlanma olanağı tanımıştır. Madde 4/1, a ve madde 4/1, b bendi kapsamında aktif sigortalı olanlar yanında, kısmen sigortalı sayılıp haklarında analık sigortası hükümlerinin uygulanacağı düzenlenen hükümlü ve tutukluların (5510 s. Kanun m. 5/1, a) ve Türkiye ile sosyal güvenlik sözleşmesi imzalamamış yabancı ülkelerde iş üstlenen işverenlerce yurtdışındaki işyerlerinde çalıştırılmak üzere gönderilen Türk işçilerinin (5510 s. Kanun m. 5/1, g) de bu ödenekten yararlanması mümkündür. Hatta, hükümde işaret edildiği üzere pasif sigortalılık bile emzirme ödeneği verilmesine engel bir durum yaratmamaktadır. Bu bağlamda, m. 4/1, a ya da b bendine göre sigortalı olup da Kurumdan gelir ya da aylık alan (pasif sigortalı) kadın ya da pasif sigortalı erkeğin sigortalı olmayan eşi de ödenek kapsamındadır. Ancak, hükümde *"kendi çalışmalarından dolayı gelir veya aylık alan"* ifadesi kullanıldığından, Kurumdan ölen annesi ya da babası üzerinden gelir/aylık almakta olan çocuklara emzirme ödeneği verilemez⁷.

Önemle altını çizmek gerekir ki, somut olay açısından emzirme ödeneğine hak kazanacak kişiye karar verilirken, öncelikle doğum yapan kadının sigortalı olup olmadığı araştırılmalıdır. Çünkü, doğum yapan kadın sigortalı olduğu vakit ödeneğe hak kazanmaya yönelik değerlendirme yalnızca kadın sigortalı üzerinden yapılır. Kadının sigortalının hak sahibi olamaması ihtimalinde eşin sigortalılık durumuna bakılmaz. Bu nedenledir ki, doğum yapan kadın sigortalının 5510 sayılı Kanun gereği analık sigortasından yararlanma imkânı yoksa (örneğin, m. 4/1, c ya da m. 5/1, e kapsamında sigortalı ise ya da m. 16/4'de öngörülen prim gün sayısını sağlayamıyorsa), artık aktif ya da pasif sigortalı eşi bu doğum sebebiyle emzirme ödeneği ödenmez⁸.

⁶ Güzel ve diğ., 2021: s. 382; Tuncay ve diğ., 2023: s. 359.

⁷ Elma, 2024: s. 240.

⁸ Bu yönde bilgi ve örnekler için bkz. Sosyal Güvenlik Kurumu Emeklilik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2016/21 Sayılı Genelge (Kısa Vadeli Sigorta Kolları Uygulamaları), s. 35; Çavuş, 2021: s. 80.

Sigortalı kadının emzirme ödeneğine hak kazanmasında doğumun evlilik birliği içinde gerçekleşmesi gerekli değildir. Diğer bir deyişle, doğum yapan kadına kendi aktif ya da pasif sigortalılığı nedeniyle emzirme ödeneğinin ödenebilmesi için doğum tarihinde kadının evli olması koşulu aranmaz. Bu noktada önem arz eden husus, bebeğin biyolojik annesinden dünyaya gelmesidir⁹. Ne var ki, sigortalı erkeğe ya da Kurumdan gelir yahut aylık alan erkeğin sigortalı olmayan eşine emzirme ödeneğinin ödenebilmesi, doğum tarihinde aktif/pasif sigortalı erkekle doğum yapan (sigortalı olmayan) kadın arasında Türk Medeni Kanununa uygun resmi bir evlilik akdinin kurulmuş olmasına bağlıdır¹⁰. Hatta, sigortalı olmayan kadın evlilik birliği içinde hamile kalmış olsa da, doğumun gerçekleştiği tarihten önce söz konusu evlilik sona ermişse kadının emzirme ödeneğinden yararlanması mümkün olmaz¹¹.

B. Emzirme Ödeneğinden Yararlanma Koşulları

Ödemenin ödenekten yararlanma hakkına sahip olan kişiye yapılabilmesi için çocuğun doğumdan sonra yaşaması ve 5510 sayılı Kanunda öngörülen kısa vadeli sigorta kolları priminin bildirilmiş/ödenmiş olması olmak üzere başlıca iki koşulun varlığı aranmaktadır.

1. Sağ Doğum

5510 sayılı Kanun m. 16/3'de açıkça ifade edildiği üzere, emzirme ödeneği her çocuk için yaşaması şartıyla bir defada ödenen parasal yardımdır. Hükümde doğumdan sonra çocuğun yaşaması şart koşulmakla birlikte, 2016/21 sayılı Genelgede bu koşula açıklık getirilmiş ve emzirme ödeneği açısından *çocuğun doğum anında yaşaması (canlı doğum)*¹² yeterli görülmüştür. 2016/21 sayılı Genelgedeki açıklamaya koşut olarak doktrinimizde de çocuğun sağ doğduktan bir süre sonra hayatını kaybetmesinin emzirme ödeneği ödenmesine engel oluşturmayacağı vurgulanmıştır. Zira, bu ihtimalde sağ doğan çocuğun kısa bir süre de olsa emzirildiği varsayılacağından, emzirme ödeneği için aranan koşulun fiilen gerçekleştiği kabul edilmelidir¹³.

⁹ Sözer, 2023: s. 250; Tuncay ve diğ., 2023: s. 442; Centel, 2021: s. 257; Ayrıca bkz. 2016/21 Sayılı Genelge, s. 35.

¹⁰ Tuncay ve diğ., 2023: s. 442; Centel, 2021: s. 257; Sözer, 2023: s. 250; Baskan, 2016: s. 697; Şahin Emir, 2019: s. 384; 2016/21 Sayılı Genelge, s. 35.

¹¹ Tunçomağ, 1988: s. 362; Baskan, 2016: s. 697; Şahin Emir, 2019: s. 384.

¹² 2016/21 Sayılı Genelge, s. 35.

¹³ Aslanköylü, 2004: s. 1071; Tuncay ve diğ., 2023: s. 445; Tulukçu, 2000: s. 212; Sümer, 2023, s. 191; Baskan, 2016: s. 700; Şahin Emir, 2019: s. 386.

2. Prim Koşulunun Karşılanması

a. Sigortalılık Niteliğinin Devamı Hâlinde

5510 sayılı Kanun m. 4/1, a ve b bendine göre sigortalı olanların emzirme ödeneğinden yararlanabilmesi açısından yasada öngörülen prim gün sayısında bir farklılık söz konusu değildir. Bu bağlamda, 5510 sayılı Kanun m. 4/1, a bendine göre sigortalı olanlar için doğumdan önceki bir yıl içinde en az yüz yirmi gün kısa vadeli sigortalı kolları priminin bildirilmiş olması yeterlidir. Madde 4/1, b bendine göre sigortalı olanlar için de prim ödeme süresi olarak yüz yirmi günlük kısa vadeli sigorta kolları primi aranmakta; ancak söz konusu primin bağımsız çalışan sigortalı tarafından ödenmiş olması ve buna ek olarak sigortalının genel sağlık sigortası primi dâhil Kurum nezdinde prim ve prime ilişkin herhangi bir borcunun olmaması koşulunun sağlanmış olması da gerekmektedir.

b. Sigortalılık Niteliğinin Son Bulması Hâlinde

Emzirme ödeneği için kural olarak doğum öncesinde kazanılmış olan sigortalılık sıfatının doğum sırasında da devam ediyor olması beklenir. Bununla birlikte, yasa koyucu sigortalılık niteliğinin devamı açısından sigortalının lehine bir istisna öngörmüştür. Buna göre, sigortalı kadın veya sigortalı erkeğin sigortalılığının son bulması durumunda dahi sigortalılık niteliğinin sona erdiği tarihten başlayarak¹⁴ üç yüz gün içinde çocuğun doğması ve doğum tarihinden önceki on beş ay içinde en az yüz yirmi gün prim ödenmiş olması koşuluyla emzirme ödeneğinden yararlanılabileceği düzenlenmiştir (m. 16/5). Dikkat edileceği üzere, sigortalılık niteliğinin yitirilmesi hâlinde emzirme ödeneğinin ödenebilmesi için hükümde aranan prim gün sayısının bildirilmiş olması değil, karşılığının ödenmiş olması zaruridir¹⁵.

Sigortalılık niteliğinin yitirildiği durumlara özgü olarak emzirme ödeneğinin ödenmesine imkân tanıyan m. 16/5 hükmünün uygulanabilmesi aynı zamanda sigortalılığı son bulduktan sonra doğum yapan kadının ya da (sigortalı olmayan) eşi doğum yapan erkeğin doğum tarihinde (genel sağlık sigortalısı olma hariç) başka bir kapsamda sigortalılığının bulunmamasını da gerektirir. Örneğin, 01.06.2016 tarihinde m. 4/1, a sigortalılığı sona eren ve 15.06.2016 tarihinde iş-kur kursiyeri olarak m. 5/1, e sigortalılığı başlatılan kadın sigortalı 27.07.2016 tarihinde doğum yapacak olursa, doğum tarihinde iş-kur kursiyeri olarak aktif zorunlu sigortalılığın bulunması ve bu kapsamdakilerin analık sigortası hükümlerinden yararlanamaması nedeniyle kadın sigortalıya emzirme ödeneği ödenmeyecektir¹⁶. Öte yandan,

¹⁴ Hastalık ve analık hükümlerinin uygulanmasında sigortalılık; m. 4/1, a bendi kapsamındaki sigortalıların hizmet akdinin sona erdiği, m. 4/1, b bendi kapsamındaki sigortalıların ise söz konusu sigortalılık sıfatını doğuran faaliyetin sona erdiği tarihi takip eden onuncu günden başlayarak yitirilmiş olur (5510 sayılı Kanun m. 9/2(b)).

¹⁵ Tunçay ve diğ., 2023: s. 444.

¹⁶ Bkz. 2016/21 Sayılı Genelge, s. 36, Örnek-5.

sigortalılığın sahte olması ihtimalinde iptal edilen sigortalılık dışında başka bir işyerinden bildirilmiş/ödenmiş yüz yirmi gün kısa vadeli sigorta kolları priminin bulunmaması durumunda, Kurum tarafından evvelce ödenen emzirme ödeneğinin sahte sigortalılığı tespit edilen kişi ile sahte sigortalı bildiriminde bulunan işverenden tahsili talep edilir¹⁷.

Emzirme ödeneği alabilmek için talep sahibi yönünden aranan yazılı talep dilekçesi şartı, Sosyal Güvenlik Kurumları Harcama Belgeleri Yönetmeliğindeki 07.02.2014 tarihli ve 28906 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren değişiklik ile kaldırılmıştır¹⁸. Hâlihazırda, çocuğun doğum bilgisi Kurum tarafından elektronik ortamda sorgulanmakta ve emzirme ödeneği sistemde görülen rapora istinaden otomatik olarak ödenmektedir¹⁹.

C. Emzirme Ödeneğinin Miktarı

Emzirme ödeneği, doğum tarihinde geçerli olan ve Kurum Yönetim Kurulunca belirlenip Bakan tarafından onaylanan tarife üzerinden ödenen bir tutara sahiptir (m. 16/3). Demek oluyor ki, sigortalının günlük kazancı üzerinden hesaplanan geçici iş göremezlik ödeneğinden farklı olarak, emzirme ödeneği her yıl belirlenen maktu bir bedel üzerinden ödenmektedir. 2024 yılı için 857.-TL olarak belirlenmiş olan emzirme ödeneği hak sahibine bir defada ödenir. Sağ doğum olması koşuluyla her bir doğum bakımından emzirme ödeneğine hak kazanılabilir.

27.03.2015 tarihli ve 6637 sayılı Kanun m. 16 ile 633 sayılı Kanun Hükümünde Kararnameye eklenen hüküm neticesinde Türk vatandaşlarına canlı doğan her bir çocuğu için yapılan doğum yardımı, 5510 sayılı Kanun m. 16 kapsamında ödenen emzirme ödeneğine engel olmaz²⁰.

Emzirme ödeneğinin ödenmesi Kurumun sorumluluğundadır. Bu nedenledir ki, işveren tarafından Kuruma sigortalının hizmet bildirimi yapılmamış olsa dahi, sigortalının analığı sebebiyle hak kazandığı fakat yoksun kaldığı emzirme ödeneği “süresinde bildirilmeyen sigortalılıktan doğan sorumluluk” başlığını taşıyan 5510 sayılı Kanun m. 23 çerçevesinde Kurum tarafın-

¹⁷ “Açıklanan yasal mevzuat çerçevesinde; ... davalının sahte olması nedeniyle iptal edilen sigortalılığı dışında başka bir işyerinden ödenmiş 120 gün sigortalılığının bulunmaması ve bu suretle yersiz ödemenin dolaylı sebebiyle zenginleşme nedeniyle, ... analık ödeneğinin davalılardan tahsil edilmesi gerekirken, bu yönden de davanın reddine karar verilmesi usul ve esas yönlerden hukuka aykırıdır.”, Gaziantep BAM 10HD 08.02.2018 E. 2017/1415 K. 2018/255.

¹⁸ Elma, 2024: s. 240; Ayrıca bkz. Sosyal Güvenlik Kurumları Harcama Belgeleri Yönetmeliği m. 45/3, c.

¹⁹ Tuncay ve diğ., 2023: s. 444; Centel, 2021: s. 259; Şahin Emir, 2019: s. 387; Çavuş, 2021; s. 81; 2016/21 Sayılı Genelge, s. 36; Çocuğun doğum bilgisi Kuruma ulaşmayan sigortalının dilekçe ile talepte bulunması gerektiği yönünde bkz. Tuuç, 2017: s. 223.

²⁰ Sosyal Güvenlik Kurumu Emeklilik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2015/22 Sayılı Genelge, s. 8; Sözer, 2023: s. 259; Elma, 2024: s. 241.

dan ödenmeli, daha sonra ilgili meblağ(lar) Kurumca m. 21'deki sorumluluk koşulları aranmaksızın işverene rücu edilmelidir²¹.

Emzirme ödeneğinin, sigortalıların doğumla birlikte karşılaşacakları ilk gider artışlarının karşılanması amacıyla tesis edildiği söylenebilir²². Ne var ki, mevcut durumda doğumdan sonra ihtiyaç duyulan temel harcamaların boyutu düşünüldüğünde söz konusu ödeneğin amacını gerçekleştirmekten uzak olduğu görülmektedir. Bu itibarla, 5510 sayılı Kanunda 17.04.2008 tarihli ve 5754 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önce olduğu gibi, emzirme ödeneğinin doğumdan sonraki altı ay süresince her ay ve belirli bir ekonomik veriyeye endekslenerek ödenmesi²³ yönünde ödenek sahibinin daha lehine olacak düzenlemelere gidilmesi yasa koyucu tarafından ciddiyle düşünülmelidir.

SONUÇ

Kısa vadeli sigorta kollarından sigortalılara sağlanan parasal yardımlar m. 16'da başlıklar hâlinde sayılmış, buna ek olarak aynı hükümde analık sigortasından ödenen emzirme ödeneği ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Emzirme ödeneği m. 16/3'de belirtilen aktif veya pasif sigortalılara yahut bunların sigortasız eşlerine verilen sosyal sigorta yardımıdır. Söz konusu ödenek her çocuk için yaşaması (sağ doğum) ve hükümde öngörülen prim koşulunun karşılanması koşuluyla defaten ödenir. Emzirme ödeneği Sosyal Güvenlik Kurumu Yönetim Kurulunca belirlenip Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı tarafından onaylanan tarife üzerinden ödenen maktu bir bedele sahiptir. Yıllar itibarıyla miktarında cüzi artışlar olduğundan, hâlihazırda ödeneğin doğum nedeniyle gerçekleşen ilk gider artışlarını karşılama amacına yeterince hizmet edemediği görülmektedir.

²¹ "...işverence davacının sigortalılığı ve dolayısıyla doğum izninde olduğu SGK'ya bildirilmemiş ise de, bu hususun yaptırımını 5510 Sayılı Kanun'un ilgili maddelerinde ayrıca düzenlenmiş olup, sigortalı çalışmanın tespit edildiği tarihten önce meydana gelen analık hali sonucu ilgilinin gelir ve ödeneğinin SGK tarafından ödenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla davacının mahrum kalınan ödenek olarak işverenden talep koşulunun oluştuğundan bahsedilmesi mümkün değildir. Bu nedenle talebin reddi yerine yazılı şekilde karar verilmesi hatalı olup bozmayı gerektirmiştir.", bkz. Y 22HD 23.01.2020 E. 2016/32763 K. 2020/1123.

²² Tulukçu, 2000: s. 212.

²³ 5754 sayılı Kanunla değişiklik yapılmadan önce 5510 sayılı Kanunda emzirme ödeneğinin doğumdan itibaren altı ay süreyle her ay ve geçerli asgari ücretin üçte biri tutarında ödeneceği öngörülmüştü. Doktrinde Caniklioğlu da Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanun Tasarısını incelediği değerlendirmesinde, emzirme ödeneğinin asgari ücrete endekslenmesi yönündeki Tasarı hükmü ile bu yardımın zaman içinde enflasyon karşısında yetersiz kalmasının önüne geçileceğini, altı ay boyunca ödeneğinin öngörülmesi neticesinde de miktar açısından hissedilir bir artışın yaşanacağını vurgulamıştır. Bkz. Caniklioğlu, 2006: s. 85; Emzirme ödeneğinin tutar olarak sembolik bir meblağ olduğu, bu nedenle yüz yirmi gün prim koşulunun kaldırılması ve ödeneğin asgari altı ay boyunca devam ettirilmesi yönündeki görüş için bkz. Korkusuz-Uğur, 2022: s. 286, dn. 633.